

RAPPORT VALIDERING WEST

NSHU 71-13-07/105

Alejandro Crespo, Mattias Danielsson, Elisabeth Fjällman, Anngreth Johansson, Ingvar Karlsson

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Nyckelord.....	4
Inledning	5
Bedömning av reell kompetens.....	5
Projektorganisation	6
Arbetsgruppen	6
Studentmedverkan	6
Styrgrupp	6
Arbetsformer	6
Förutsättningar för projekt	7
Samarbete mellan tre högskolor	7
Studentmedverkan	8
Kartläggning	8
Ekonomi	8
Arbetsprocess	8
Resultat	9
Implementering	10
Reflektioner	10
Lärosätenas ersättning för tillgodoräknande av reell kompetens	10
Studentens försörjning under processen	11
Studiemedel	11
Arbetslöshetsersättning	11
Betygsättning och tillgodoräknande	12
Ladok	12
Att relatera högskolepoäng till lärandemål	13
Uppdragsutbildning	13
Förändringar i förordningstexten	14
Förhandsbesked	14
Certifiering av bedömare	15
Slutord.....	16
Referenser	17

Bilagor

A. Per Anderssons värdering av modellen.....	A 1–6
B. Meriteas värdering av modellen.....	B 1–3
C. Rebecca Sandbergs utvärdering av projektet.....	C 1–10

Sammanfattning

Validering West är ett samarbetsprojekt mellan Högskolan i Borås, Högskolan i Skövde och Högskolan Väst. Syftet med projektet har varit att skapa en gemensam övergripande modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Genom projektet har metodmaterial för såväl lärosäte som student skapats.

I rapporten redovisas hur projektet har genomförts, vilka arbetsformer som använts, hur studentmedverkan skett samt resultat av arbetet. Under projektet har många intressanta diskussioner förekommit, och några av dem redovisas i rapporten.

Den modell som skapats genom projektet har värderats av två utomstående värderare. Projektet har utvärderats av utomstående utvärderare. Såväl värderingar som utvärdering medföljer rapporten som bilagor.

Nyckelord

Bedömning av reell kompetens, tillgodoräknande, validering.

Inledning

Validering West är ett samverkansprojekt mellan Högskolan i Borås, Högskolan i Skövde och Högskolan Väst. Projektet har pågått under perioden september 2007 till december 2009. Validering West är ett av de projekt som Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU, finansierat genom medel för pedagogisk utveckling och breddad rekrytering.

Syftet med projektet har varit att skapa en övergripande modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, en modell som skulle kunna användas oavsett vem studenten är samt oavsett utbildningsområde och utbildningens distributionsform.

Bedömning av reell kompetens

Propositionen om den öppna högskolan förde in begreppet validering i den svenska högskolan. I propositionen definieras validering som ”en strukturerad metod för bedömning, värdering och erkännande av den reella kompetensen, dvs. den samlade kompetens en person har oavsett om hon eller han har formella bevis på den eller inte.”¹

Utifrån propositionen genomfördes 2003 förändringar i högskoleförordningen², förändringar som gjorde det möjligt för lärosätena att bedöma reell kompetens i två hänseenden, dels i samband med behörighetsbedömning, dels för tillgodoräknande.

Högskoleverket konstaterar att termen validering är vid, att den lätt missförstås och att valideringsbegreppet innehåller väsentligt mer än de delar som universitet och högskolor genom högskoleförordningen har möjligheter att genomföra.³ Högskoleverket rekommenderar därför att lärosätena använder begreppet ”bedömning av reell kompetens”. I det här dokumentet samt i de metodmaterial som utvecklats genom projektet används därför genomgående ”bedömning av reell kompetens”, förutom i de resonemang där begreppet validering används i det ursprungliga sammanhanget.

Högskolorna har sedan de nya reglerna kring bedömning av reell kompetens 2003 fördes in i högskoleförordningen framför allt arbetat med att utveckla bedömning av reell kompetens för tillträde. Många lärosätes webbplatser ger ingen information om studenters möjligheter att få sin reella kompetens bedömd och tillgodoräknad.

Projektet Validering West har enbart varit inriktat på bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Syftet med projektet har varit att skapa en gemensam övergripande modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande.

¹ Propositionen 2001/02:15 Den öppna högskolan, kap 9.4

² Högskoleförordningen, SFS 1993:100

³ Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R

Projektorganisation

Arbetsgruppen

Utvecklingsarbetet inom ramen för projektet har genomförts av en arbetsgrupp bestående av fem personer; Elisabeth Fjällman, adjunkt och tidigare studierektor vid Textilhögskolan, Högskolan i Borås, Ingvar Karlsson, antagningshandläggare vid Högskolan i Skövde och som tidigare undervisat inom högskolan, Anngreth Johansson, examenshandläggare och beslutande i tillgodoräknandeärenden vid Högskolan Väst samt Mattias Danielsson, som har en bakgrund som studievägledare och som nu arbetar med frågor som rör bedömning av reell kompetens på Högskolan i Borås. Under projektet har dessutom tre studentrepresentanter ingått i arbetsgruppen. Studentrepresentanterna presenteras nedan.

Elisabeth Fjällman, Anngreth Johansson och Ingvar Karlsson har arbetat 20% av heltid i projektet. Studentrepresentanterna har arbetat motsvarande 10% av heltid i projektet. Mattias Danielsson, som har varit projektledare, har arbetat 40% i projektet.

Studentmedverkan

Under projektets gång har tre studentrepresentanter ingått i arbetsgruppen under varsin period. Mattias Karlsson, som läst en kombination av teknik och ledarskap vid Högskolan i Skövde och som dessutom varit aktiv i Studentkåren i Skövdes styrelse, Linda Ruergård, som läst personalvetarutbildning vid Högskolan i Borås och Alejandro Crespo som läst biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås, har bidragit med studentperspektiv och viktiga aspekter. Studenterna har varit en stor tillgång i projektet.

Styrgrupp

Inledningsvis knöts en stor styrgrupp till projektet, en grupp som förutom representanter för de tre högskolorna och de tre studentkårerna även innehöll representanter för regionala aktörer, t ex, kommunalförbunden i regionen, länsarbetsnämnden och Västra götlandsregionen. Syftet var att skapa en referensgrupp, men gruppen benämndes styrgrupp. Inom styrgruppen utgjorde de tre representanterna för högskolorna, studentrepresentanten i arbetsgruppen samt projektledaren ett arbetsutskott.

Styrgruppen visade sig vara för stor, och fick mer karaktären av ett forum för allmänna diskussioner kring validering än en styrgrupp för projektet. Beslut fattades att omforma styrgruppen. Efter omformningen har styrgruppen bestått av en representant från respektive lärosäte, studentrepresentanten i arbetsgruppen och projektledaren.

Arbetsformer

Arbetsgruppen har valt att planera in en gemensam dag per vecka som använts för arbete i projektet. Vid ett tillfälle per månad har arbetsgruppen träffats på en av de tre orterna. Mellan dessa arbetsträffar har arbetsgruppen konfererat via webbkamera vid något/några tillfällen och övriga dagar har var och en arbetat på egen hand. Webbkameraträffarna har genomförts via e-mötesprogrammet Marratech.

Vid några tillfällen har arbetsgruppen träffats för två-tre dagars internat, för mer intensifierat arbete.

Inom projektet har lärplattformen Pingpong använts, dels för att inom arbetsgruppen kommunicera och för att samla gemensamma dokument, dels för att ge styrgruppen möjlighet till insyn i arbetet.

Under arbetets gång har arbetsgruppen genomfört studiebesök, bl a på Meritea AB⁴ och Göteborgs stads program Utländska tekniker och ingenjörer. Representanter för arbetsgruppen har även deltagit vid konferenser, t ex Valideringsdelegationens slutseminarium och vid de seminarier som NSHU anordnat. Under 2008 var Validering West medarrangör i en konferensdag kring bedömning av reell kompetens tillsammans med det nationella nätverket ValiJoin.

Under arbetet har diskussioner kring den modell som skapats förts i ämnesanknutna grupper. Syftet var att se om den generella modellen kunde anpassas till de fyra utvalda fokusområdena, beteendevetenskap, teknik, textil och design samt lärarutbildning inom matematik och naturvetenskap.

Styrgruppen har träffats vid ett par tillfällen per termin, oftast i anslutning till någon av arbetsgruppens månadsträffar.

Innan NSHU lades ner hade arbetsgruppen en nära kontakt med den för projektet ansvariga handläggaren, Lena Holm. Lena deltog i möten med arbetsgruppen och styrgruppen vid flera tillfällen.

Förutsättningar för projekt

I NSHU:s anvisningar för ansökan om projektmedel fanns förutsättningar som skulle uppfyllas. Nedan följer en kort redogörelse för hur Validering West uppfyllt dessa förutsättningar.

Samarbete mellan tre högskolor

I de förutsättningar som NSHU angav för projektansökan ingick att minst tre högskolor skulle samverka i projektet. Att Högskolan i Borås, Högskolan i Skövde och Högskolan i Väst valde att lämna in en gemensam ansökan är ingen tillfällighet, de tre högskolorna har sedan tidigare nära samarbeten kring t ex utbildningsutbud och distansutbildning.

Genom samverkan mellan tre högskolor har erfarenheter kunnat utbytas. Modellen har också blivit mer flexibel och mer allmän än den skulle ha blivit om en högskola ensam utarbetat den. Detta medför att modellen sannolikt lättare kan spridas till andra högskolor.

De tre medverkande högskolorna ligger med ca 10 mils avstånd från varandra. Samverkan mellan lärosäten som geografiskt ligger närmare varandra hade säkerligen varit enklare. Inom Validering West har långsiktig och god planering varit en förutsättning för projektets genomförande.

I en samverkan är det viktigt att alla parter är samstämmiga med avsikten med projektet. Inom ramen för Validering West har det visat sig att de tre högskolorna inte till fullo haft samma avsikter med projektet.

⁴ Meritea, tidigare Valideringscentrum i Göteborg, är ett av Göteborgsregionens kommunalförbund ägt bolag som arbetar med strategisk kompetensförsörjning och samordning av validering.

Studentmedverkan

Under projektet har studenter ingått i såväl arbetsgrupp som i projektets styrgrupp. En strävan har varit att studenten i arbetsgruppen ska ha samma ställning i gruppen som övriga medlemmar.

Kartläggning

I NSHU:s beslut om finansiering av Validering West anges att det inom projektet ska göras en kartläggning av liknande projekt vid andra högskolor. Under projektets första del genomfördes denna kartläggning, bl a genom att besöka svenska lärosätens hemsidor och genom kontakter med lärosätena genom e-post till registratorer, utskick genom olika sändlistor och genom personliga kontakter. Eftersökningarna visade det som vi resonerat om i ansökan; att få lärosäten arbeta med bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. I de fall det förekommer är det inom specifika utbildningar och ofta för specifika grupper, arbetet leds av eldsjälarna. Högskoleverkets rapport kring arbetet med bedömning av reell kompetens ger samma bild.⁵

Ekonomi

NSHU beslutade att finansiera Validering West med 2 mkr. Lärosätena har gått in med en medfinansiering om ca 700 tkr. Den största delen av projektets budget har använts till löner, till största delen för arbetsgruppen. De fyra högskolemedarbetarnas tjänster har finansierats till 20% av projektmedel. Studentrepresentanterna, representanterna i ämnesforum samt utvärderare och värderare har också finansierats med projektmedel. Styrgruppen har inte finansierats med projektmedel, utan varit en del av medfinansieringen.

Lönekostnaderna inom projektet har uppgått till 1694 tkr. Högskolornas administrativa påslag är 634 tkr. När projektet avslutas finns ett beräknat överskott om 292 tkr.

Arbetsprocess

Ansökan om projektmedel skrevs av representanter för de tre högskolorna. Dessa representanter utgjorde också stommen i den ursprungliga styrgruppen. Av arbetsgruppen är det enbart projektledaren som varit med och format ansökan. Det har medfört att en del tid fått avsättas för att ena och få en samstämmighet i uppdraget i arbetsgruppen.

Arbetet inleddes med inläsning av relevant litteratur för att nå en gemensam kunskapsgrund. I ett tidigt skede genomförde arbetsgruppen den kartläggning av bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, som NSHU angett i beslutet om finansiering.⁶

Under projekttiden har arbetsgruppen haft många och långa diskussioner kring bedömning av reell kompetens ur olika perspektiv. Ur diskussionerna började snart en grund till en modell för bedömning av reell kompetens växa fram. Den modell som arbetsgruppen föreslår är inte revolutionerade, den bygger till stor del på tankesätt och strukturer som

⁵ Högskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R

⁶ NSHU:s beslut 71-13-07/105

även andra modeller som används inom validering bygger på. Arbetsgruppen ser det som en styrka att den modell som presenteras till mångt och mycket relaterar till andra modeller för bedömning av reell kompetens. Det gör sannolikt att modellen lättare kan komma att accepteras såväl inom som utom högskolesektorn.

I arbetet har generaliserbarhet varit en viktig utgångspunkt, målsättningen har varit att göra modellen så flexibel att den kan användas inom alla utbildningsområden. Ambitionen har också varit att modellen ska kunna anpassas så att den passar de flesta studentkategorier. Arbetsgruppen har särskilt diskuterat hur modellen ska utformas för att passa kvinnor och män, funktionshindrade, distansstudenter samt studenter med annan språkbakgrund än svenska. Utgångspunkten har dessutom varit att modellen ska vara studentcentrerad, resursoptimal, rättssäker och kvalitetssäker.

Under arbetet bildades fyra områdesanknutna arbetsgrupper, ämnesforum; textil och design, beteendevetenskap, lärarutbildning och teknik. Områdena valdes utifrån en önskan om att få en bra spridning på områdena, med utbildningar som är mer och mindre teoretiska samt utbildningar som leder till såväl yrkesexamen som generell examen. I ämnesforum diskuterades förslaget till modell utifrån respektive utbildnings förutsättningar. Tanken var också att vi skulle genomföra pilotstudier med ”riktiga” studenter inom de fyra områdena, för att praktiskt kontrollera modellen. Det har varit svårt att genomföra pilotstudierna av olika anledningar, bl a var det svårt att få studenter att ställa upp i piloterna. Inom området lärarutbildning matematik och naturvetenskap har två pilotstudier till viss del genomförts. Diskussionerna i ämnesforum har ändå gett många goda reflektioner kring modellens användbarhet.

Resultat

Syftet med projektet var att skapa en modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, en modell som ska kunna tillämpas för bedömning av reell kompetens i de flesta utbildningar och för alla studentkategorier. Ursprungstanken var att skapa ett metoddokument riktat till lärosätena, men under projektets gång väcktes tanken om ett stödmaterial riktat till studenter som ansöker om bedömning av reell kompetens. Materialet finns upptryckt i en begränsad upplaga, men kommer att finnas tillgängligt för utskrift på www.hb.se/valideringwest

I slutfasen av projektet gjordes två externa värderingar av modellen av Per Andersson, docent i pedagogik vid Linköpings universitet samt Anna Danielsson och Iwh Lauritsen från Meritea AB. Värderingarna i fulltext återfinns som bilagor till rapporten.

Projektet har utvärderats av Rebecca Sandberg, tidigare student vid Högskolan i Borås, som läst personalvetarutbildning med inriktning arbetsvetenskap. Utvärderingen har genomförts genom intervjuer samt genom studier av de dokument som använts i projektet och de diskussioner som förts på lärplattformens diskussionsforum. Sandbergs rapport i fulltext återfinns som bilaga till rapporten.

Implementering

När projektet avslutas kvarstår det största arbetet, att implementera modellen på de tre lärosätena och se till att modellen kommer att användas. På alla de tre medverkande högskolorna är det de nämnder som ansvarar för utbildningsfrågor (t ex forsknings- och utbildningsnämnder och de särskilda organen för lärarutbildning) som kommer att fatta beslut om respektive högskola ska införa modellen som arbetssätt. Ett av styrgruppens åtaganden har varit att bereda väg för implementeringen av modellen på lärosätena.

Meritea, som har Västra götalandregionens uppdrag att stötta regional utveckling kring validering, kommer att stötta implementeringen av modellen.

För att sprida resultatet av arbetet i projektet såväl inom de medverkade lärosätena som till andra lärosäten, arrangerades den 1 december ett seminarium med ett 70-tal deltagare. Under seminariet presenterade arbetsgruppen projektet och den modell som utvecklats under projekttiden. Per Andersson och Iwh Lauritsen presenterade de värderingar som gjorts av modellen. Representanter för de tre lärosätena presenterade hur arbetet med implementering kommer genomföras vid respektive lärosäte.

Arbetsgruppen har för avsikt att uppdatera de arbetsmaterial som skapats under projekttiden även efter att projektet upphört. Det uppdaterade materialet kommer att finnas tillgängligt på www.hb.se/valideringwest

Om önskemål om presentationer av projektet och modellen inkommer, såväl från de egna lärosätena som externa parter, kommer arbetsgruppen så långt det är möjligt att genomföra sådana presentationer. Bl a kommer arbetsgruppen att presentera modellen för det nationella nätverket ValiJoin vid ett av nätverkets webbkameraträffar samt för Svenska Bolognaexpertgruppen under februari 2010.

Reflektioner

Arbetsgruppen väljer att presentera några av de diskussioner som förts i gruppen under projektet, och som är av den karaktären att de bör lyftas i andra forum.

Lärosätenas ersättning för tillgodoräknande av reell kompetens

Lärosätena framhåller ofta att bedömning av reell kompetens är kostsamt. Det är dock sällan lärosätena kan redovisa konkreta beräkningar för kostnaden för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Arbetsgruppen menar att lärosätenas resonemang mer handlar om ett inkomstbortfall än en ren kostnad, dagens tilldelningssystem ger inte lärosätena ersättning för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. I den enkätundersökning som Höskoleverket genomförde 2009 tar lärosätena upp frågan om finansiering som ett av de större problemen kring bedömning av reell kompetens.⁷ Dagens tilldelningssystem innebär att det är mer lönsamt för lärosätena att låta studenten studera alla kurserna i ett utbildningsprogram istället för att tillgodoräkna studentens reella kompetens.

⁷ Höskoleverkets rapport Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, s 41

Den stora kostnaden för högskolorna är personalkostnad, framför allt för den personal som ska göra bedömningen, men också för administrationen kring processen. Lärosätenas kostnad för bedömning av reell kompetens baseras naturligtvis på vilken omfattning det som ska bedömas har. Lärosäten där flera bedömningar redan genomförts med utvecklade redskap och av rutinerade bedömare får sannolikt en lägre kostnad per ärende.

Trots att resurstilldelningssystemet idag inte ger lärosätena ersättning för tillgodoräknanden finns möjlighet att inom respektive lärosäte fatta beslut om att fördela medel till respektive fakultet/institution/utbildning även för poäng som tillgodoräknats, för att främja arbetet med tillgodoräknande inom det egna lärosätet.

I Högskoleverkets förslag till ett nytt kvalitetsutvärderingssystem⁸ föreslår verket att läranderesultat ska vara en av de aspekter som ska utvärderas. Regeringen har uttalat att lärosätenas resurstilldelning kan komma att kopplas till kvalitetsutvärderingarna, vilket eventuellt skulle kunna ge en öppning till ersättning för uppnådda läranderesultat oavsett hur studenten tillägnat sig kunskapen.

Studentens försörjning under processen

Ett problem relaterat till bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande är studentens försörjning under bedömningsprocessen. Många individer som har kunskap och färdigheter som skulle kunna tillgodoräknas kan komma att avstå från att få sin kunskap och kompetens bedömd, av ekonomiska skäl.

Studiemedel

Högskolepoäng som baseras på ett tillgodoräknande ger inte studenten rätt till studiemedel. Att ett tillgodoräknande som baseras på akademiska poäng, där innehållet i en kurs jämförs med innehållet i en annan kurs utifrån kursplaner, inte berättigar till studiemedel utgår från att studenten förmodligen erhållit studiemedel när den ursprungliga kursen lästes. Studentens prestation består i att leta fram kursintyg, kursplan och litteraturlista.

När studenten ansöker om ett tillgodoräknande av reell kompetens är processen mer omfattande. Processen kräver betydligt mer av studenten, studenten ska bevisa sin kunskap gentemot kursplanernas mål.

Arbetslöshetsersättning

Den som är arbetslös och som har stora erfarenheter från ett område, och som genom att få sin reella kompetens bedömd och erkänd skulle kunna stärka sin roll på arbetsmarknaden, har små möjligheter att kunna delta i en process kring bedömning av reell kompetens. Arbetslöshetskassorna identifierar bedömning av reell kompetens som studier, och därmed är inte studenten berättigad till a-kassa under tiden för bedömning, trots att studenten förmodligen skulle stärka sina möjligheter till ett arbete genom att få sina kunskaper dokumenterade.

En av de studenter som deltagit i pilotstudierna erhöll arbetslöshetsersättning för en del av heltid när pilotstudien inleddes. Inledningsvis avslog Lärarnas arbetslöshetskassa studentens ansökan om att få arbetslöshetsersättning under bedömningsfasen. Efter en del skriftväxling mellan studenten, arbetslöshetskassan och företrädare för Validering West beviljade kassan studenten arbetslöshetsersättning för en begränsad tid under

⁸ Högskoleverkets rapport Kvalitetsutvärdering för lärande, Rapport 2009:25R

bedömningsfasen. Under kassans utredning av ärendet begärdes intyg in, där projektledaren fick beskriva omfattning, arbetsprestation samt vilka hjälpmedel studenten fått tillgång till.

Valideringsdelegationen skriver i sin slutrapport att individer som valideras på gymnasienivå bör kunna ansöka om studiemedel genom registrering i s k orienteringskurser.⁹

Arbetsgruppen föreslår att högskolorna arrangerar poänggivande kurser som stöd för studenten under bedömningsfasen. Innehållet kan utformas som stöd, där studenten t ex får lära sig att beskriva sin kunskap gentemot målen.

Betygsättning och tillgodoräknande

I de riktlinjer som SUHF tagit fram för bedömning av reell kompetens¹⁰ anges att ett tillgodoräknande baserat på reell kompetens inte ska betygsättas. Bakgrunden till rekommendationen är att det anses svårt att avgöra om kunskaperna motsvarar godkänt eller väl godkänt.

Om det i kursplaner ingår väl genomtänkta kriterier för betygsnivåerna godkänt och väl godkänt borde det vara fullt möjligt att även betygsätta en students reella kompetens. Detta bygger på att kriterierna för betygssättningen baseras på studentens kunskap och kompetens, och inte som ofta förekommande idag, på antal poäng på tentamen och andelen VG-moment i en kurs. Kriterierna kan t ex utgå från Blooms taxonomi för kognitiva mål, dvs kunskap, förståelse, tillämpning, analys, syntes och värdering.¹¹

För vissa grupper är betygen viktigare än för andra. För dessa grupper är tillgodoräknande av reell kompetens inte tänkbart om det inte är möjligt att erhålla ett betyg även för ett tillgodoräknande. Ett exempel på en sådan grupp är jurister, där urvalet till tingsmeriteringsplatser baseras på betyg och där den som inte har uteslutande Väl godkänt i betyg riskerar att gå miste om attraktiva tingsmeriteringsplatser.

För att reell kompetens ska nå den i propositionen om den öppna högskolan¹² tänkta likvärdiga statusen som formella meriter, krävs att den faktiska möjligheten till bedömning av reell kompetens finns inom alla områden, framför allt inom utbildningsområdena med hög status. Att ett tillgodoräknande baserat på reell kompetens inte betygsätts motverkar detta.

Ladok

Det studieadministrativa systemet Ladok är inte utvecklat för att hantera bedömning av reell kompetens, systemet bygger på att studenterna utför de examinationer som kursplanen anger. Ladok är ofta ett hinder för arbetet med bedömning av reell kompetens. På lärosätena anser man att det inte går att hantera ärendena, eftersom de inte går att registrera i Ladok.

Tillgodoräknande av utbildning från annat lärosäte kan dokumenteras i Ladok. Möjligheten finns även att dokumentera tillgodoräknande av hel kurs som grundas på annan verksamhet

⁹ Valideringsdelegationens slutrapport Mot en nationell struktur, s 31

¹⁰ SUHF:s rekommendationer, dnr 42/03

¹¹ Bloom, B (1956)

¹² Propositionen 2001/02:15 Den öppna högskolan

än annat lärosäte, men systemet har en begränsad användning när det gäller längre text för grunder av bedömning och beslut samt tillgodoräknande av del av kurs.

Möjlighet finns att göra anteckningar kopplat till student eller en specifik kurs som studenten är registrerad på. En anteckning kan dock endast läsas av högskolan och studenten har inte tillgång till informationen. En utveckling skulle behövas av Ladok för att t ex kunna diarieföra ansökan av tillgodoräknande, tillgodoräkna del av provmoment och för att kunna dokumentera på ett öppet och tydligt sätt.

Att relatera högskolepoäng till lärandemål

Bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande utgår från lärandemålen i aktuella kursplaner. Ett problem uppstår när bedömningsarbetet är slutfört och studenten har bedömts uppfylla några, men inte alla, mål i en kurs. Problemet ligger i att definiera hur många poäng studentens identifierade kunskap motsvarar.

Problemet kan överbryggas redan under kursplanekonstruktionen genom att lärandemålen kopplas till de examinationer/provmoment som ingår i kursen. Detta förfarande underlättar inte enbart vid bedömning av reell kompetens, utan även i samband med reguljär undervisning, t ex när en student inte är godkänd på en examination som bygger på samarbete i grupp.

Att koppla lärandemålen till examinationer leder även till att man redan kursplanutvecklingen kan kontrollera att examinationerna mäter kursplanens mål och att det inte finns mål som inte examineras.

En tänkbar möjlighet är också att bedömaren i yttrandet kring vilka mål studenten uppfyller också anger hur många poäng detta motsvarar. När beslutet sedan fattas jämkas poängen så att det passar med någon av examinationerna. Detta kan dock leda till att poängen inte blir rättvisande för vad studenten faktiskt kan. Problem kan också uppstå när studenten sedan ska genomföra kompletterande studier.

Uppdragsutbildning

I arbetsgruppens uppdrag ingick att anpassa modellen till olika studentkategorier, t ex distansstudenter och studenter med annat modersmål än svenska. En kategori som också nämndes var deltagare i uppdragsutbildning. Efter att ha studerat den förordning som styr uppdragsutbildning¹³ kan arbetsgruppen konstatera att det inom ramen för uppdragsutbildning inte är möjligt att tillgodoräkna sig andra studier eller arbetslivserfarenhet. De skrivningar i uppdragsförordningen som rör tillgodoräknande avser studenter i reguljär utbildning, som har rätt att tillgodoräkna tidigare genomgången uppdragsutbildning gentemot den reguljära utbildningen¹⁴.

Arbetsgruppen tolkar bakgrunden till att det inte är möjligt att tillgodoräkna t ex reell kompetens i en uppdragsutbildning som att uppdragsutbildningens syfte är köparen ska kunna köpa just de delar som den anställde saknar.

Inför en försäljning av en uppdragsutbildning kan högskolan göra en kompetensinventering för att se på vilken nivå deltagaren ligger, och därmed kunna anpassa offerten efter

¹³ Förordning om uppdragsutbildning vid universitet och högskola, SFS 2002:760.

¹⁴ Förordning om uppdragsutbildning vid universitet och högskola, SFS 2002:760, §7.

detta. Om kompetensinventeringen görs på ett gediget sätt, t ex utifrån den modell som presenterats i dokumentet, kan kompetensinventeringen användas som underlag för ett tillgodoräknande när deltagaren antagits till en reguljär utbildning. Den presumtive deltagaren bör få mycket tydlig information om att kompetensinventeringen inte faller ut som högskolepoäng förrän han/hon antagits till en reguljär utbildning.

Förändringar i förordningstexten

7 § i Högskoleförordningens sjätte kapitel¹⁵ anger att en student har rätt att tillgodoräkna annan utbildning än högskoleutbildning om de kunskaper och färdigheter som studenten åberopar i huvudsak motsvarar den utbildning för vilken de är avsedda att tillgodoräknas, men att även motsvarande kunskaper och färdigheter som förvärvats genom yrkesverksamhet kan tillgodoräknas.

I de flesta fall där man talar om reell kompetens beskrivs det som en individs samlade kunskap och kompetens, oavsett var och hur individen tillägnat sig den. I flera dokument från Högskoleverket anges att lärosätena ska inta ett generöst förhållningssätt i arbetet med tillgodoräkningen.

7 § i sjätte kapitlet i Högskoleförordningen innehåller dock en tvetydighet kring vad det är som egentligen får tillgodoräknas. I den inledande meningen anges att annan utbildning får tillgodoräknas om de kunskaper och färdigheter som studenten åberopar motsvarar kursens mål. Här relateras individens kunskaper och färdigheter till kursens innehåll, vilket inte är fallet med tillgodoräknande av akademisk utbildning, där utgångspunkten är att jämföra de två kursernas innehåll. I den skrivning som rör den reella kompetensen anges motsvarande kunskaper och färdigheter kan tillgodoräknas om de kommer från yrkesverksamhet.

Paragraferna som rör tillgodoräknande borde omformuleras, så att vid tillgodoräknande av tidigare utbildning, oavsett om det är akademisk utbildning eller från någon annan utbildningsform, utgår från utbildningarnas innehåll och att bedömning av reell kompetens utgår från individens samlade kunskap och kompetens, oavsett var den inhämtats.

Lyckligtvis verkar de flesta lärosäten ha intagit ett generöst förhållningssätt och utgår från den nationella definitionen av validering, och bedömer studentens reella kompetens, dvs den samlade kunskapen och kompetensen, oavsett var och hur den inhämtats vid en bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande.

Förhandsbesked

I flera av SUHF:s dokument kring bedömning av reell kompetens anges att en presumtiv student ska ha möjligheten att få ett förhandsbesked kring tillgodoräknande.¹⁶

Högskoleverket konstaterar att det inte finns något som formellt tvingar högskolorna att lämna ett förhandsbesked om tillgodoräknande till en person som inte är student vid lärosätet.¹⁷ SUHF menar däremot att lärosätena bör vara skyldiga att utfärda förhandsbesked.¹⁸

¹⁵ Högskoleförordningen, SFS 1993:100, 6 kap, §7.

¹⁶ Se SUHF:s Riktlinjer för validering av reell kompetens och rapporten Validering av reell kompetens inom högskolan år 2004 – hur har det gått?

¹⁷ Högskoleverkets rapport Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkesverksamhet

¹⁸ SUHF:s rapport Validering av reell kompetens inom högskolan år 2004 – hur har det gått?

Ur studentens perspektiv kan det vara ytterst relevant att veta hur lång tid man ska studera. De studenter som ansöker om bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande har oftast varit ute i arbetslivet innan de söker sig till högskolan, och att veta hur lång tid studierna kommer att ta är avgörande för om man påbörjar sina studier eller inte.

Hur pass omfattande måste bedömningarna inför ett förhandsbesked om tillgodoräknande vara? För att förhandsbeskedet ska fylla en funktion för den presumtiva studenten måste det vara grundligt gjort. Dessutom är förhandsbeskedet bara ett preliminärt besked, baserat på förutsättningar som fanns när förhandsbeskedet utfärdades. Eftersom ett tillgodoräknande av reell kompetens utgår från målen i kursplaner, kan en del förändringar ske från det att förhandsbeskedet utfärdas till dess att den sökande har blivit student och kan ansöka om ett formellt tillgodoräknande, och under den tiden kan kursplaner ha skrivits om, kurser kan ha ersatts i utbildningsplaner, utbildningar kan ha lagts ner.

Är studenten beredd att gå igenom den processen, utan att för den skull ha någon garanti för att antas till utbildningen? Är lärosätena beredda att göra omfattande bedömningar på studenter som man inte har en garanti för att de påbörjar sin utbildning? Finns risken att studenter som går in i en bedömningsprocess för ett förhandsbesked och som sedan inte antas till utbildningen känner sig lurade av högskolan?

Högskoleverket skriver i rapporten kring tillgodoräknande om vikten av att göra studenten medveten om att ett förhandsbesked är preliminärt, och att studenten annars har möjlighet att begära skadestånd av lärosätet.¹⁹

Kan förhandsbesked dessutom bli ett konkurrensredskap, genom att studenten ansöker om ett förhandsbesked kring tillgodoräknande vid ett antal lärosäten, och väljer det lärosäte där utbildningstiden blir kortast? Kan förhandsbeskedet o m leda till att kvaliteten i tillgodoräknanden sjunker, eftersom förhandsbeskeden blir ett sätt att rekrytera studenter?

Ett underlag för förhandsbesked kan användas som underlag för beslut om tillgodoräknande om det är väl genomarbetat, t ex utifrån modellen för bedömning av reell kompetens.

Utifrån rättssäkerhet, resursoptimering och utbildningskvalitet finns aspekter som talar för att högskolorna bör vara restriktiva med att utfärda formella förhandsbesked, vare sig det gäller tillgodoräknanden av formella meriter eller reell kompetens. Däremot bör högskolorna utifrån myndigheters serviceskyldighet ge tydlig och korrekt information om möjligheterna till tillgodoräknanden samt i vägledningssituationer kunna ge ett övergripande besked om en students möjlighet att tillgodoräkna formella meriter och reell kompetens. Om det inom ett lärosäte utfärdas förhandsbesked kring tillgodoräknanden ska det inte enbart gälla vissa områden, utan för samtliga utbildningar inom lärosätet.

Certifiering av bedömare

Valideringsdelegationen resonerar i slutrapporten kring vikten av certifierade bedömare. Andersson & Fejes resonerar kring att det i alla lärares uppdrag ingår att göra bedömningar av kunskap och kompetens och att den som anställt dem anser att de har förmågan att göra bedömningar. Andersson & Fejes anser att lärarna eventuellt behöver kompetensutveckling kring den kunskapssyn som präglar bedömning av reell kompetens.²⁰

¹⁹ Högskoleverkets rapport Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkesverksamhet.

²⁰ Andersson & Fejes (2005), s 148

Arbetsgruppen ställer sig bakom Andersson & Fejes resonemang, vi anser inte att en särskild certifiering av de lärare som ska genomföra bedömningar av reell kompetens inom högskolan är nödvändig. Dock anser vi att lärare som ska arbeta med bedömning av reell kompetens ska ha genomgått den högskolepedagogiska utbildning som högskoleförordningen föreskriver som krav för anställning som lärare i högskolan. I de högskolepedagogiska utbildningarna bör moment som rör bedömning av reell kompetens och den kunskapssyn som är relaterad till detta ingå.²¹

Slutord

I och med att arbetsgruppen lämnar denna slutrapport avslutas projektet Validering West. Arbetsgruppen har genomfört det uppdrag som beskrevs i den ansökan som lämnades till Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU. Arbetsgruppen har utarbetat en modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, en modell som förhoppningsvis kommer att kunna utgöra en grund för arbetet. Modellen kommer med största säkerhet att utvecklas över tid, när modellen används vid hanteringen av verkliga ärenden kommer utvecklingsmöjligheterna att bli än tydligare. Förhoppningen är att högskolorna skall dela med sig av erfarenheter och fungera som stöd åt varandra även i det fortsatta arbetet.

Arbetsgruppens förhoppning är också att modellen kommer att spridas till andra lärosäten.

Att projektet Validering West avslutas innebär dock inte att lärosätena kan luta sig tillbaka och känna sig tillfreds med att ha skapat en modell, att man inte behöver satsa mer på bedömning av reell kompetens. Det är när projektet avslutas som det verkliga arbetet tar vid, implementeringen av modellen.

²¹ Högskoleverket resonerar kring bedömarkompetens i rapporten Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande, Rapport 2009:21R, sidan 62

Referenser

Andersson, Per & Fejes, Andreas (2005). *Kunskapens värde: validering i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Bloom, Benjamin S (red) (1956) *Taxonomy of educational objectives*. New York: Longman

Förordning om uppdragsutbildning vid universitet och högskola (SFS 2002:760)

Högskoleförordningen (SFS 1993:100)

Högskoleverket: *Kvalitetsutvärdering för lärande*. Högskoleverkets rapport 2009:25 R. Tillgänglig via internet: <http://hsv.se/download/18.211928b51239dbb43167ffe678/0925R.pdf>

Högskoleverket: *Tillgodoräknande av tidigare utbildning och yrkesverksamhet. Rapport från högskoleverket*. Tillgänglig via internet: http://www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800095987/2004-05-18_tillgodoraknande.pdf

Högskoleverket: *Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknande*. Högskoleverkets Rapport 2009:21R Tillgänglig via internet: <http://hsv.se/download/18.19c0f8951221af3b17d7ffe1554/0921R.pdf>

Propositionen om den öppna högskolan (Prop. 2001/02:15)

SUHF: Rekommendationer för arbetet med att validera reell kompetens inom högskolan, 2003-10-30 dnr 42/03

SUHF: *Validering av reell kompetens inom högskolan 2004 – hur har det gått?* Tillgänglig på internet via <http://www.suhf.se/web/2a7008da-7243-4459-9477-7e9c23a30565.aspx>

Valideringsdelegationen: Valideringsdelegationens slutrapport: mot en nationell struktur (2008). Norrköping: Valideringsdelegationen. Tillgänglig på Internet: http://jcoll.skolutveckling.se/digitalAssets/158480_valideringsdelegationen.pdf

Reflektioner kring en modell för bedömning av reell kompetens, utvecklad inom projektet Validering West

Per Andersson, docent i pedagogik

**Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet
Centrum för lärande och undervisning, Högskolan i Borås**

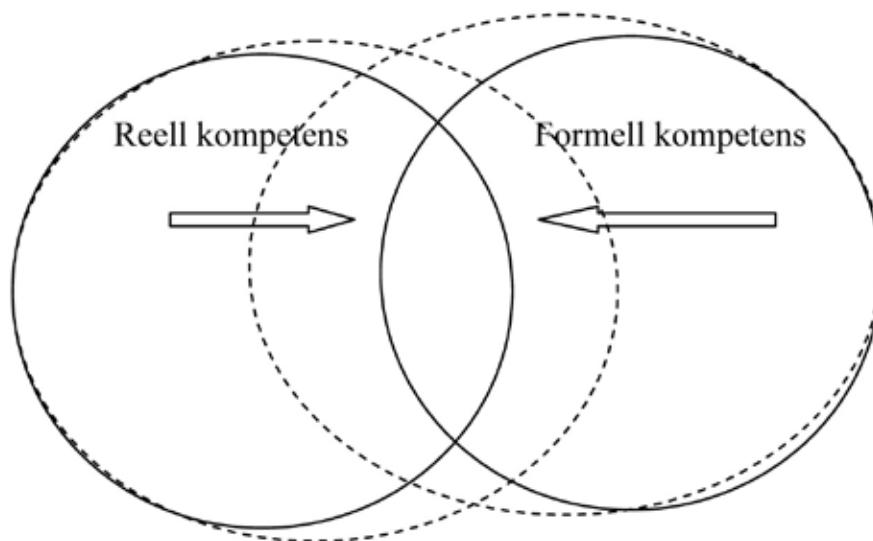
Detta avsnitt tar upp ett antal reflektioner som resultaten från projektet Validering West har gett upphov till, relaterat till bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Reflektionerna anknyter i varierande utsträckning till de utgångspunkter som ligger till grund för den modell som formulerats inom projektet: att bedömningen ska vara rättssäker, kvalitetssäker, resursoptimal och studentcentrerad, samt att modellen ska vara generaliserbar i betydelsen användbar inom olika utbildningsområden och för alla kategorier av studenter.

Reell kompetens¹

En första fråga fokuserar på ett nyckelbegrepp i sammanhanget. Vad är reell kompetens? Den reella kompetensen är en generell beteckning för det som till exempel en student faktiskt kan. Detta innebär att all examination i högskolan i princip innebär bedömning av reell kompetens. Universitetslärarna förväntas bedöma om studenterna uppfyller målen, vilka är formulerade i termer av viss kompetens som de förväntas besitta. Var denna kompetens har utvecklats kan man inte veta med säkerhet, även om vi som lärare ofta utgår från att den utvecklats inom ramen för en viss kurs. Men studenten kan även ha haft kunskaper med sig till kursen, eller ha utvecklat kunskaper parallellt med studierna, kunskaper vilka är en del av hennes/hans reella kompetens vid examinationstillfället. Det som egentligen avses när begreppet ”reell kompetens” lyfts fram är den kompetens som har utvecklats i andra sammanhang än inom utbildningen, vilken kan ligga till grund för behörighet och/eller tillgodoräkningen, men som alltså också är en del av den kunskap som bedöms vid examinationer.

Reell kompetens ses ibland som en motpol till formell kompetens, men det handlar snarare om två överlappande aspekter av kompetensen. Den formella dokumentationen av kompetensen bygger på en bedömning, till exempel en examination inom högskolan, som gjorts av vissa delar av individens faktiska kompetens vid ett visst tillfälle. Men det är alltså med största sannolikhet så att stora delar av den reella kompetensen inte har bedömts. Vi måste snarare ta som utgångspunkt att det är omöjligt att genom olika slags bedömning ge en sann bild av en persons alla kunskaper eller kompetenser, utan strävan är att ge en så bra bild som möjligt av vissa aspekter av kunskapen/kompetensen. Dessutom innebär det livslånga lärandet att individens kompetens troligen har utvecklats sedan bedömningen gjordes. Slutligen kan kanske också vissa kunskaper ha försämrats eller försvunnit sedan bedömningen gjordes på grund av glömska och/eller att kunskaperna inte har tillämpats, vilket i sin tur betyder att delar av den formella kompetensen inte överensstämmer med den reella kompetensen. Strävan i en bedömning av reell kompetens är att reell och formell kompetens ska närma sig varandra, eller med andra ord att de i större utsträckning ska överlappa varandra (se Figur 1).

¹ En mer utförlig diskussion kring begreppen kompetens, kunskap och lärande i relation till validering ryms inte i dessa reflektioner, se i stället Andersson och Fejes (2005).

Figur 1. Reell och formell kompetens som olika aspekter av kompetensen, där ambitionen med validering och bedömning av reell kompetens är att de båda aspekterna ska närma sig varandra och överlappningen mellan dem öka.

Det faktum att den reella kompetensen utgörs av resultatet av allt lärande, inom och utom det aktuella högskolesammanhanget, innebär för övrigt att begreppet ”bedömning av reell kompetens” kanske inte är optimalt när det gäller att beskriva den företeelse som avses här, och som i andra sammanhang, utanför högskolan, ofta betecknas ”validering”. I engelskspråkiga sammanhang används ett antal olika begrepp – främst *accreditation*, *recognition*, *assessment* och *validation* – men alla med tillägget *of prior learning*, ”av tidigare lärande”. När vi använder begreppet ”validering” är syftningen på (resultatet av) tidigare lärande, oftast från andra sammanhang, implicit. Kanske ska man överväga att även på svenska använda begrepp som mer tydligt gör avgränsningen av vad det är man syftar till att bedöma? Detta skulle å ena sidan öka medvetenheten om vad som är tanken med att föra in diskussionen kring bedömning av reell kompetens, men å andra sidan är det – som även diskuteras i andra delar av detta reflekterande avsnitt – sällan självklart var och hur gränsen ska dras mellan tidigare lärande från andra sammanhang och det aktuella lärandet från det (utbildnings)sammanhang man befinner sig i för närvarande.

Variation i kunskaper

Nästa fråga handlar om vilken frihet eller öppenhet för variation som finns i ett sammanhang med vissa ramar. Kan mål uppnås med varierande kunskaper som grund? Efter Bologna-processen ska mål formuleras i termer av ”aktiva verb”, vad studenten ska kunna göra (inkluderar även intellektuella färdigheter!). Med denna typ av mål som utgångspunkt bör innehållet i studentens kunskaper kunna variera i viss utsträckning, självklart inom ramen för kursens innehåll. Detta torde vara en förutsättning för att bedömning av reell kompetens utvecklad utanför undervisningen i den aktuella kursen ska bli verkligt meningsfull. De studenter som ansöker om tillgodoräknande baserat på reell kompetens har sannolikt varierande erfarenheter bakom sig, vilka har lett till att de utvecklat en viss variation av kunskaper inom ämnesområdet. Frågan vid bedömningen blir huruvida de genom dessa kunskaper uppfyller alla eller delar av de aktuella kursmålen. Frågan om öppenhet för variation i kunskaper leder vidare till en diskussion kring vilka perspektiv på lärande som är eller kan vara utgångspunkt för bedömningar av reell kompetens.

Perspektiv på lärande

Den modell som utformats inom Validering West bygger på en uttalad portfoliomethodik. En sådan metod är tydligt kopplad till en syn på lärande som brukar betecknas ”erfarenhetsbaserat lärande”. Ett sådant synsätt innebär att erfarenheter ligger till grund för reflektion, som gör att man blir medveten om formulerar de kunskaper som erfarenheten lett fram till. Dessa kunskaper tillämpas sedan, vilket ger upphov till nya erfarenheter och nytt lärande. Man brukar tala om en ”lärcykel” (se t.ex. Kolb, 1984). I valideringsmodellen så är portfolion ett verktyg för att dokumentera sina erfarenheter, men också reflektioner och det lärande som synliggjorts genom reflektionen, och portfolions innehåll kan därmed ligga till grund för bedömningen.

Här kan man fråga sig vilka synsätt på lärande som kan ligga till grund för validering. Finns det andra alternativ än idén om erfarenhetsbaserat lärande? Ja, det finns självklart andra alternativ, och vissa sådana är också inbäddade i de tankar som formulerats inom Validering West. Autentiska bedömningar och ”valideringspraktik” är till exempel metoder som används i olika valideringssammanhang, i Sverige speciellt när det handlar om bedömning av yrkeskompetens. I dessa metoder är utgångspunkten snarast idén om ”situerat lärande”, att lärandet och kunskapen är nära relaterat till sitt specifika sammanhang (se t.ex. Lave & Wenger, 1991; Wenger, 1998). Detta kommer till uttryck genom att man vill göra bedömningar i autentiska sammanhang, för att personerna som bedöms ska kunna göra sig själva rättvisa, det vill säga att bedömningen ska bli tillförlitlig. I modellen för man in sådana autentiska bedömningar som en möjlig del av det underlag som samlas i portfolion och som sedan ska ligga till grund för den samlade bedömningen av individens kompetens.

Finns det ytterligare andra lärandeteorier som skulle kunna föras in i diskussionen kring bedömning av reell kompetens? Ett perspektiv som ligger nära till hands i bedömnings-sammanhang är det behavioristiska, som sätter fokus på vilket beteende som utvecklats hos individen (se t.ex. Skinner, 1969). Med noggrant utformade kriterier för vilket beteende som är det rätta kan man bedöma med hög tillförlitlighet – med utgångspunkten att det är just detta som man avser att mäta/bedöma. Men speciellt i ett sammanhang som högre utbildning är det knappast detaljerade ”atomistiska” beskrivningar av önskvärt beteende som i första hand ska användas för att definiera vilken kunskap som är värdefullt – även om ett system med lärandemål skulle kunna utvecklas i en sådan riktning.

Snarare är det mer ”holistiska” utgångspunkter som borde prägla definitionerna av vad det innebär att ha uppnått lärandemålen i högre utbildning. Här är det snarare lärandeteorier som den fenomenografiskt grundade variationsteorin som skulle kunna vara fruktbara utgångspunkter i en utveckling av bedömningen av reell kompetens (se t.ex. Marton & Booth, 1997). Den fenomenografiska forskningen har inom olika kunskapsområden definierat variationen i sätt att uppfatta eller erfara vissa fenomen, en variation som beskrivs genom kvalitativt skilda kategorier. I många fall har sådana utfallsrum av kategorier kunnat formuleras som ”hierarkiska”, med uppfattningar som (i relation till nu gällande paradigmen) är mer eller mindre riktiga. Om man inom ett kunskapsområde kan identifiera de uppfattningar som bör ha utvecklats för att uppfylla lärandemålen, så borde detta kunna ligga till grund för en bedömning av reell kompetens som är relativt oberoende av deltagande i specifika kurser med ett mer i detalj specificerat innehåll (jämför diskussionen ovan om Variation i kunskaper). Forskning på det fenomenografiska området har visat att det inte finns något självklart samband mellan genomgångna studier och mer utvecklade sätt att uppfatta centrala fenomen. Detta är relaterat till den skillnad

i sätt att ta sig an studier och lärande som har beskrivits som ytinriktade respektive djupinriktade. Det är inte orimligt att lärande baserat på ett faktiskt kunskapsbehov i ett informellt lärandesammanhang blir djupinriktat, medan studier i formell utbildning riskerar att bli ytinriktade på grund av de yttre ramarna för lärandet (examination, begränsad tid, fastställd kurslitteratur etc.). Det informella lärandet kan bland annat därför mycket väl resultera i en väl så utvecklad förståelse som formella studier, även om denna förståelse inte alltid är så väl formulerad i ord. Den generella utmaningen är att utforma bedömningsformer som kommer åt förståelsen ”på djupet”, såväl när det gäller ”bedömning av reell kompetens” som i ordinarie examination – och i utbildningen är också utmaningen att genom utbildningsdesignen bidra till att studenternas lärande blir djupinriktat.

Medvetenheten om olika perspektiv på lärande, och en modell som ger utrymme för varierande perspektiv, ökar möjligheterna att åstadkomma en generellt användbar modell av det slag som Validering West strävat efter. Olika ämnesområden, professioner och discipliner bygger på delvis olika slags kunskaper, och präglas också av olika slags lärande, vilket ställer krav på bedömningsmetoderna. En generell modell för bedömning av reell kompetens utvecklad genom tidigare lärande behöver därför vara utformad så att man inom ramen för modellen kan variera sig med avseende på hur bedömningen görs.

Resursoptimering

En av utgångspunkterna för Validering West var att arbetet skulle leda fram till en modell som är resursoptimal. Vad är resursoptimalt? Avsikten med ett tillgodoräknande är att studenten inte ska behöva ägna tid åt att studera delar av en utbildning där hon/han redan uppfyller målen. Samtidigt kan studenten förlora något på att inte genomföra alla delar av en utbildning. Om ett utbildningsprogram är uppbyggt som en helhet innebär detta förhoppningsvis att studenten uppnår något mer än enbart målen i de enskilda kurserna. Detta är normalt sett avsikten, även om programmål inte examineras på samma sätt som kursmål. Det studenten eventuellt förlorar på att inte delta i en hel utbildning måste alltså uppvägas av den intjänade tiden, som kan ägnas åt annat. Detta är en subjektiv bedömning som är svår att utvärdera.

Men resursoptimalt handlar också om de ekonomiska resurserna. För att en bedömning för tillgodoräknande ska vara ekonomiskt meningsfull måste bedömningen kosta mindre än att delta i motsvarande utbildningsmoment/kurser. En central fråga blir här vilka kostnader som ska räknas in i bedömningen av om det hela är resursoptimalt. Om man ur lärosätetsperspektiv enbart väger in de kostnader som ligger inom den egna ekonomin, vilket man självklart har som utgångspunkt, uppfattas bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande sannolikt som potentiellt resurskrävande. När den normala situationen är att man genomför utbildning som, åtminstone jämfört med individuella bedömningar av reell kompetens, är att betrakta som massutbildning, blir dessa bedömningar troligen förhållandevis resurskrävande. Kostnaden kan bli högre per tillgodoräknad poäng än kostnaden för motsvarande utbildning, och när tillgodoräknanden dessutom inte utgör underlag för resurstilldelningen till lärosätet blir det svårt att hitta en optimal lösning. Här finns flera utvecklingsmöjligheter, som dock förutsätter förändringar i regelverk och synsätt. Principen att tillgodoräknanden inte utgör underlag för resurstilldelning är logisk, så länge tillgodoräknanden bygger på tidigare genomförda studier. Men när den reella kompetensen utvecklats utanför det offentligt finansierade utbildningsväsendet och i stället genom informellt och icke-formellt lärande på fritid och i arbete blir situationen en annan. Tillgodoräknanden av kunskaper som bygger på sådant lärande kräver större insatser,

vilket – tillsammans med det faktum att lärandet inte tidigare varit relaterat till offentligt finansierad utbildning – borde kunna motivera att arbetet med sådana tillgodoräknanden kunde berättiga till utökade resurser.

En annan aspekt är att lärosätenas kostnader för att genomföra bedömningar av reell kompetens endast utgör en del av den totala kostnaden. Så länge tillgodoräknandet tar mindre tid än motsvarande utbildning innebär detta ett effektivare utnyttjande av tid än studiedeltagande, vilket sparar resurser inte bara ur individperspektiv utan också ur samhällsperspektiv. Här kan man räkna in såväl förkortningen av studietiden, vilken kan innebära mindre behov av försörjning via studiemedel, som de ökade tid som studenten kommer att stå till arbetsmarknadens förfogande. Med tanke på att den tid en student förväntas lägga ner på utbildning är avsevärt högre än den lärartid per student som högskolans utbildning innebär, finns det en potentiellt stor resursbesparing i tillgodoräknande av reell kompetens, även om denna process kräver relativt mycket tid av högskolans personal.

Rättssäkerhet och dokumentation

Rättssäkerheten var en utgångspunkt för arbetet, och denna verkar vara väl tillgodosedd i modellen, med tanke på den fokus som läggs på vikten av dokumentation. Här bör man tydligt skilja på studentens egen dokumentation, portfolion, och den dokumentation som lärosätet gör av bedömningens process och utfall. I modellen framhålls speciellt vikten av dokumentation, och då avses lärosätets dokumentation. Men ur rättsäkerhetsperspektiv så torde båda dessa delar vara av vikt. Att lärosätet dokumenterar är självklart viktigt, för att det ska finnas möjlighet att gå tillbaka till denna dokumentation om oklarheter och/eller meningsskiljaktigheter uppstår. Men även studentens dokumentation är viktig, då denna utgör underlag för bedömning. När detta underlag för bedömning finns samlat underlättas en eventuell granskning av bedömningsprocessen, till skillnad från exempelvis en bedömning som bygger på muntlig examination eller att man visar upp färdigheter i praktiska prov, om dessa enbart bedöms utifrån att bedömaren varit åhörare/observatör. Med andra ord: om sådana bedömningar görs bör underlaget dokumenteras i portfolion, till exempel genom audio/videoinspelning.

”Hårdare” bedömning av reell kompetens?

I metodmaterialet berörs även frågan huruvida bedömningar av reell kompetens riskerar att bli orättvisa i avseendet att bedömningarna blir ”hårdare” än ordinarie examination för att tilliten till bedömningen av reell kompetens inte ska riskeras. Det som framhålls är kraven i olika typer av bedömning ska vara jämbördiga och därmed rättvisa. Denna problematik torde bland annat handla om att den ordinarie examinationen görs i ett sammanhang där bedömande lärare och de studenter vars kunskaper bedöms ofta möts i undervisningssammanhanget och inte enbart genom examinationen, och om att andra bedömningsformer tillämpas i detta sammanhang. Om den ordinarie bedömningen exempelvis delas upp på flera tillfällen över tid inom ett utbildningssammanhang ökar tillförlitligheten i den samlade bedömningen, och eventuella fel i bedömningen vid enskilda tillfällen kompenseras. Men om bedömningen gör mer samlad, och därmed mer koncentrerad i tid, kanske vid en bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, kan man behöva ställa något högre krav vid det enskilda tillfället, för att den sammanvägda tillförlitligheten ska bli motsvarande.

En annan aspekt av detta är att det i en kurs kan göras informella bedömningar utöver vid examinationen. Lärare kan med andra ord tänkas väga in sådant underlag som formellt

sett inte ska ingå i underlaget för bedömningen och betygsättningen. Här finns ett problem som kan behöva hanteras, om bedömningen av reell kompetens ska bli rättvis i relation till ordinarie examination. Detta är för övrigt en parallell till den diskussion som finns kring rättssäker examination i allmänhet inom högskolor och universitet, och som bland annat har lett fram till att anonyma tentor har börjat användas i större utsträckning, som ett sätt att skilja undervisningen och lärprocessen från examinationen. Och, för att knyta ihop dessa reflektioner, den bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande som Validering West arbetat med handlar just om bedömning som i princip är åtskild från lärprocessen, även om man hela tiden bör vara medveten om att även bedömningsprocessen i sig troligen leder till nytt lärande.

Referenser

Andersson, P. & Fejes, A. (2005) *Kunskapens värde: Validering i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur,.

Kolb, D.A. (1984) *Experiential learning: Experiences as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Lave, J. & Wenger, E. (1991) *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Marton, F. & Booth, S. (1997) *Learning and Awareness*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. (På svenska: *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.)

Skinner, B.F. (1969) *Undervisningsteknologi*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Wenger, E. (1998) *Communities of practice: Learning, meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Validering West

En modell och metodbeskrivning för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande

Inledning

Validering West (Högskolan i Borås, Högskolan Väst, Högskolan i Skövde) har inom ramen för sitt projekt utvecklat en övergripande gemensam modell för validering av reell kompetens. Modellen följer vedertagna definitioner och teorier runt validering. Modellen beskriver en organisatorisk struktur med en tydlig roll - och ansvarsfördelning, redskap för bedömning, uppföljning och kvalitetssäkring.

Validering är ett begrepp som numera används i ett brett samhällsperspektiv. Nyttan av validering kan handla om integration, anställningsbarhet, arbetsorganisatoriska sammanhang, tillträde till utbildning, tillgodoräknande eller förkortning av studier.

Uppdraget

Utifrån den förfrågan som Meritea har fått från Validering West att värdera den framtagna modellen har vi valt att kommentera och fokusera på kvalitet och metodik i valideringsprocessen.

Vi utgår ifrån våra erfarenheter av metodutveckling för validering och tillämpning av validering inom olika yrkesområden. Meritea gör avstamp i "European Guidelines for validation non-formal and informal learning", "Euroval – riktlinjer och kvalitetskriterier för validering" samt "Valideringsdelegationens Slutrapport – mot en nationell struktur".

Kommentarer

Nedan vill Meritea lyfta fram några moment och frågeställningar som är särskilt intressanta sätta fokus på.

- ❖ Validering Wests modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande omfattar tydliga beskrivningar av valideringsprocessen delar, bedömningsredskap, roll- och ansvarsfördelning, resultatets formalisering och utvärdering av processen.
- ❖ Kartläggningsfasen i modellen börjar med en formativ ansats för att senare gå över i en mer summativ bedömning. Individens reella kompetens prövas mot kursens lärandemål utifrån fastställda kurs- och utbildningsplaner. Om tolkningar av kursmålen är otydligt beskrivna kan det vara svårt för studenten att göra egna tolkningar och att kunna påvisa kunskaper och färdigheter i en bedömningsituation. På vilket sätt kan man ytterligare säkerställa att individens tolkning och förståelse av kursmålen är i överensstämmelse med bedömarens tolkning?
- ❖ En svårighet för bedömaren ligger i att bedöma kunskaper och färdigheter, som till stor del kommer till uttryck i handling. På vilket sätt kan den kompetens som ligger bakom en handling/utförande av en uppgift tydliggöras? Ett informellt lärande kan vara situerat lärande. Erfarenheterna visar att det är svårt att identifiera, bedöma samt värdera vilka erfarenhetsbaserade kunskaper som ligger bakom ett handlande. Risk finns för såväl under- som överskattning av de kunskaper, som erfarenheten har gett individen.
- ❖ I förslaget förs en diskussion om behovet av antingen en grupp av bedömare som tillägnar sig en bedömarkompetens eller att alla lärare anses ha kompetens och kan utföra bedömningar av reell kompetens. Bedömarkompetens är inte bara ämneskunskap utan det krävs ett förhållningssätt till informellt och icke-formellt lärande. Vilka krav behöver ställas på bedömarens kompetens?
- ❖ I modellen presenteras flera bedömningsverktyg som ska göra det möjligt att välja det lämpliga verktyget i förhållande till målet. Individerna ges en möjlighet att påverka valet av bedömningsverktyg som kan öka acceptansen av bedömningsresultatet.
- ❖ Valet av redskap har en avgörande betydelse för säkerställande av att "man mäter det som avses att mätas".
- ❖ Valet av Portfolio som metodik möjliggör för individen att själv bedöma, utvärdera och synliggöra sitt lärande. Individerna ska utifrån sin tolkning av kursmål samla bevis över sin reella kompetens. Är det rimligt att utgå från att målgruppen med informell kompetens också har kunskap och insikt om portfoliomethodiken? Modellen behöver tydliggöra och beskriva på vilket sätt individen får stöd i upprättandet av sin portfolio.

Slutord

Validering West har i sin modell lagt ribban högt – ett bra initiativ!

Validering West har utvecklat en modell och struktur som gör det möjligt för högskolor att utpröva och tillämpa dessa metoder för tillgodoräknande av reell kompetens. Med en gemensam struktur skapas möjligheter för högskolorna att samverka inom Västra Götalandsregionen. I ett regionalt perspektiv kan det innebära en ökad och breddad rekrytering till lärosätena. I ett individperspektiv kan vinsten bli en kortare studietid.

Göteborg den 16 november 2009

Iwh Lauritsen
Meritea AB

Anna Danielsson

Utvärdering av samverkansprojekt Validering West

Rebecca Sandberg, filosofie kandidat i arbetsvetenskap

Bakgrund

2007 utlyste Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU, möjligheten att söka medel för pedagogiska utvecklingsprojekt. Vid Högskolan i Borås fanns ett intresse att utveckla bedömningen av studenters reella kompetens för tillgodoräknande, vilket ledde fram till att man startade ett samverkansprojekt tillsammans med Högskolan i Skövde och Högskolan Väst. Syftet med projektet har varit att utveckla en gemensam och övergripande modell för bedömning och tillgodoräknande av reell kompetens. I projektansökan har man angett att man skall inventera styrdokument och litteratur på området, utarbeta en gemensam och övergripande modell för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, konstruera metoder och verktyg för modellen samt genomföra pilotstudier för att säkerställa att modellen är rättssäker, kvalitetssäker, resursoptimal och studentcentrerad. Vidare skall man verka aktivt för att modellen implementeras och sprids på respektive högskola samt att resultatet utvärderas av externa bedömare.

Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU, har verkat för att främja och stödja utvecklingsarbeten inom högre utbildning. Ett sätt har varit genom finansiering av pedagogiska utvecklingsprojekt som syftar till att höja och säkra kvaliteten inom högre utbildning. För att bevilja en ansökan om medel har NSHU krävt att vissa förutsättningar skall uppfyllas. Huvudvillkoren för beviljande av medel var bland annat att: projektet måste innehålla en bärande idé, genomföras i samverkan mellan minst tre svenska lärosäten, medfinansiering om minst 20 % av den totala projektbudgeten måste finnas, studenter skall medverka, projektets deltagare skall finnas tillgängliga för utvärdering samt att man skall verka för spridning av resultat och erfarenheter. En specifik förutsättning för projekt Validering West är att man även skall göra en kartläggning av liknande projekt på andra högskolor. Ytterligare krav finns gällande bland annat godkända kostnader, dispositionsrätt med mera. Av utrymmesskäl tas de inte upp här. Intresserade hänvisas till de dokument som finns från NSHU och projekt Validering West. Vad som avses ingå i den här utvärderingen framgår under avsnittet uppdragsbeskrivning.

Uppdragsbeskrivning

På uppdrag av projektledaren för Validering West, är syftet att genomföra en extern utvärdering av samverkansprojekt Validering West. Utvärderingen ska vara av kvalitativ art med syfte att synliggöra och utvärdera de upplevelser kring projektet som arbetsgrupp, styrgrupp och de studenter som ingått i dessa två grupper har. De områden som utvärderingen av projektet skall fokusera kring är: måluppfyllelse, uppfyllda förutsättningar, resultatets användbarhet, ekonomiska aspekter, arbetsformer, studentmedverkan och samarbetet mellan högskolorna.

Begreppsdefinition och tolkningsbas

Utvärdering är ett begrepp med många olika definitioner. Min definition av utvärdering är samstämmig med Åke Jerkedals definition av begreppet. ”**Utvärdering är att beskriva och värdera ett program**” (Jerkedal 2005:21). Den här utvärderingen är summativ vilket

innebär att en bedömning och en övergripande beskrivning görs (Jerkedal 2005:34). I det här fallet av upplevelserna kring projektet i förhållande till de av beställaren utvalda ämnesområdena. Utvärderingen skall tolkas utifrån det i uppdragsbeskrivningen efterfrågade och inbegriper inte en värdering av själva slutprodukten vilken istället görs av ämneskunniga bedömare.

NSHU, står för Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning.

Tidigare Styrgrupp bestod av representanter från respektive högskola, de tre studentkårerna samt regionala aktörer så som länsarbetsnämnden, kommunalförbunden i regionen samt Västra Götalandsregionen.

Nuvarande Styrgrupp består av en representant från respektiver lärosäte, projektledaren samt en studentrepresentant. De skall arbeta på en strategisk nivå samt stödja det operativa arbetet i projektet.

Projektgrupp/Arbetsgrupp är den grupp som operativt arbetar med projektet. Den består av representanter från respektive lärosäte, projektledaren samt en studentrepresentant. Jag har valt att kalla projektgruppen för **arbetsgrupp** i min utvärdering för att lättare hålla isär grupperna.

Metod

Metoden för utvärderingen har jag valt att bygga kring Åke Jerkedals åtta steg. Steg 1: Vad är syftet med utvärderingen? Steg 2: Extern/intern utvärdering, Steg 3: Identifiering av berörda grupper, Steg 4: Vad vill berörda grupper få belyst? Steg 5: Vad kan utvärderingen belysa? Steg 6: Design, insamling och bearbetning av data, Steg 7: Information av resultatet och Steg 8: Hur utnyttjas utvärderingsresultatet? (Jerkedal 2005:83). Jag kommer inte närmare att beskriva innehållet i varje steg då de tydligt nog ändå framträder i min rapport, dock vill jag förtydliga steg 6 och beskriva hur jag gått tillväga med insamling och bearbetning av det material jag har utgått ifrån. Materialet som har använts i utvärderingen består av: insamlat resultat från genomförda intervjuer med deltagare i projektet, NSHU:s dokument samt Validering Wests egna dokument om projektet.

För att få fram projektdeltagarnas upplevelser och syn på projektet har jag använt mig av kvalitativa studier vilka bygger på färre antal intervjuade respondenter. Intervjuerna görs djupare för att få en mer uttömmande bild av ett fenomen samtidigt som de fokuserar och betraktar en öppen och mångsidig empiri. Utvärderingen har utgått från individuella semistrukturerade intervjuer med strategiskt utvalda respondenter. Den gemensamma faktorn för respondenternas deltagande är att de på ett eller annat sätt har deltagit eller haft att göra med projekt Validering West. Samtliga deltagare i projektets styrgrupp och arbetsgrupp har intervjuats samt en representant från den första styrgruppen. Totalt har 11 stycken intervjuer genomförts. Respondenterna återfinns i projektets styrgrupp, tidigare styrgrupp och arbetsgrupp samt de studenter som ingått i dem. Under själva intervjun har jag utgått från en i förväg skapad intervjuguide. Intervjuerna har spelats in och har tagit mellan 40 minuter och två timmar. Några få intervjuer har på grund av tids- och resursbrist fått genomföras skriftligt, vilket tyvärr kan ha lett till att intervjupersonerna kan ha misstolkat frågorna. Ett annat problem är att svaren har varit förhållandevis korta och outvecklade. Detta är något jag kunde undvika om det fungerat med personliga möten. Samtidigt har projektdeltagarna varit medvetna om att projektet skall utvärderas ända från början vilket tydligt framgår av de dokument som finns. Detta faktum har gjort

att jag ansett att respondenterna medvetet har valt att skriva som de gjort. Intervjuerna har transkriberats och skrivits ut. Analysen av materialet har gjorts genom jämförelser mellan vad som framkommit under intervjuerna och vad som framkommit i de skriftliga dokumenten som finns från dels NSHU dels från Validering West. När intervjuresultatet presenteras bör man ha i åtanke att studenterna även ingår i arbetsgruppen och i styrgruppen men presenteras för sig för att göra studentperspektivet tydligare. Projektledarens intervjuresultat presenteras tillsammans med övriga representanter från arbetsgruppen men även här bör man ha i åtanke att vederbörande även ingår i styrgruppen. Utvärderingens resultat har presenterats i en slutlig rapport som levererats till beställaren.

Resultat studenter

Hur har studentmedverkan fungerat i projektet?

När det gäller studenternas medverkan i arbetsgruppen framhåller samtliga att de upplevt att de har kunnat påverka processen. De har känt sig som ”fullgoda medlemmar” i arbetsgruppen och deras synpunkter har beaktats på samma sätt som övriga deltagare. Studenterna påpekar också att arbetsgruppen har haft ”högt i tak” när man diskuterat olika idéer eftersom inget har varit rätt eller fel. En student uttrycker att man tror att studentrepresentanternas åsikter är viktiga. Bland annat eftersom man tror att andra deltagare i projektet delvis har kommit ifrån hur det är att vara student eftersom de har arbetat i sin egen yrkesroll så pass länge. När det gäller den första styrgruppen så är upplevelsen annorlunda. Här uttrycker man att man upplevde att studenternas åsikter inte beaktades. Studenterna har inget konkret som de vill ändra på, men framhåller samtidigt att deras brist på erfarenhet från liknande projekt gör att de heller inte har något att jämföra med men man upplever inte detta som ett problem.

Hur har samarbetet mellan de tre olika högskolor påverkat projektet?

Samverkan mellan de tre olika högskolorna upplevs ha fungerat bra, framförallt i arbetsgruppen. Studenterna upplever att det har varit berikande för projektet att deltagarna har olika yrkesbakgrund och kommer från olika högskolor det menar man har lett till olika infallsvinklar i diskussionerna. När det gäller den övergripande samverkan mellan högskolorna upplever en student att högskolorna har prioriterat projektet olika mycket. Studenten uttrycker att individer utanför projektet alltid är positiva till det men samtidigt så är ingen beredd att hjälpa till eller engagera sig i det vilket har upplevts som ett problem. Studenterna har även upplevt att den tidiga styrgruppen bestod av för många deltagare och att det fanns en oenighet mellan den och de som skrev projektansökan.

Har projektet använt bra och ändamålsenliga arbetsformer?

Om projektets arbetsformer råder det delade meningar mellan studenterna. Det studenterna har upplevt som bra är att man har träffats fysiskt en gång per månad och att de tekniska hjälpmedlen har fungerat som ett komplement. Däremot finns en skillnad i upplevelsen kring de fysiska mötenas struktur. En student framhåller att en tydligare agenda med mera hållpunkter hade varit önskvärt. Samtidigt upplever en annan student att det varit en bra blandning mellan ostrukturerade möten och strukturerade vilket upplevts lätt fram till bra diskussioner.

Hur ser projektets måluppfyllelse ut?

Är projektets resultat användbart?

Har projektet uppfyllt de förutsättningar som de själva och NSHU satte upp för projektet?

Har projektet använt de ekonomiska medlen på ett resursoptimalt sätt?

Studenterna uttrycker att de inte har några större insikter i projektets ekonomi men att upplevelsen är att projektet har hushållit väl med de ekonomiska resurserna. De tidiga studentrepresentanterna har ingen uppfattning om huruvida projektet har uppfyllt de av NSHU uppsatta förutsättningarna eller om man nått måluppfyllelse och om resultatet är användbart. Den student som deltagit under den senare delen av projektet upplever dock att förutsättningarna är uppfyllda och att målet att nå en gemensam modell för bedömning och tillgodoräknande av reell kompetens är uppnått. Man poängterar att man mera har påvisat vilka metoder som kan användas och är lämpliga för modellen. Resultatet upplevs användbart samtidigt uttrycks att man saknar insikt i hur arbetet med pilottesten har fungerat i realiteten men att man förstått att det har varit problem att få dem att fungera.

Resultat arbetsgrupp

Hur ser projektets måluppfyllelse ut?

Samtliga deltagare i arbetsgruppen upplever att man har nått det huvudmål som sattes upp för projektet. Man uttrycker att man har skapat en fungerande modell. Däremot finns en besvikelse över att det inte fungerade att testa modellen vilket var tänkt från början. Man hade inte räknat med att det skulle vara svårt att få fram studenter som hade ett behov av bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. En del tror inte att det har spelat någon roll för utgången av projektet att testen inte gick att genomföra. Dessutom tror några att det ändå är i själva organisationen som modellen måste testas fullt ut för att man skall kunna se hur den kommer att fungera.

Har projektet uppfyllt de förutsättningar som de själva och NSHU satte upp för projektet?

Förutom att man inte lyckats fullt ut med att testa modellen är arbetsgruppens upplevelse att man har levt upp till de förutsättningar och krav man hade på sig. En övergripande modell har tagits fram och man har följt de andra kriterierna som fanns uppsatta för projektet. Man kommer att redovisa den kartläggning man gjort av andra lärosäten och sprida resultatet på en konferens den 1a december. Tanken är att ett avtal skall skrivas med Meritea AB som sedan skall föra ut modellen. Även kravet på studentmedverkan och samverkan mellan tre olika lärosäten har uppfyllts.

Är projektets resultat användbart?

Arbetsgruppen upplever att projektets resultat är användbart och någon menar att modellen är och blir mer studentcentrerad. En deltagare uttrycker att man tror mycket på modellen och att man kommer att lägga stor kraft för att få igång den på den egna högskolan. Samtidigt uttrycker en annan att man inte tror att modellen kommer att tas emot på något ”storslaget” sätt ute på högskolorna och att det finns farhågor att modellen inte kommer att bli så tillämpningsbar på de teoretiska utbildningarna. Detta då man upplever att det är lättare att rent praktiskt visa med händerna vad man kan än att visa sina teoretiska kunskaper. Det finns även en oro över att man upplever en osäkerhet i hur man skall kunna kartlägga den reella kompetensen i verkligheten, vilket var det som skulle testats i pilotstudierna. I motsats så finner andra att för mycket tid har lagts på att diskutera pilotstudierna vilket har tagit mycket tid och skapat ”huvudbry” i onödan då vederbörande menar att modellen kommer att fungera.

Har projektet använt de ekonomiska medlen på ett resursoptimalt sätt?

Medarbetarna i arbetsgruppen upplever att man använt pengarna på ett resursoptimalt sätt samtidigt så uttrycker samtliga förutom projektledaren att de inte har haft någon egentlig insyn i ekonomin. Både projektledaren och övriga deltagare menar att pengarna

till största del är lönekostnader vilket i praktiken är ”köpt” arbetstid som använts för att driva projektet. Enlig projektledaren finns det i slutet av projektet mellan 300-400 tkr kvar av de ekonomiska medlen vilket upplevs som bra. Projektledaren har inte begärt in någon redovisning av den ”köpta” arbetstiden eller vad deltagarna har gjort på den tiden, men tillägger att han litar på att de har arbetat den tid som man har gjort upp.

Har projektet använt bra och ändamålsenliga arbetsformer?

När det gäller arbetsformerna är upplevelsen från arbetsgruppen att det överlag har fungerat bra. Men åsikterna går isär något. En del har upplevt att upplägget är väldigt bra då de själva kan bestämma över när och hur man skall arbeta med projektet då man inte har fysiska träffar. Andra har upplevt motsatsen och uttrycket att det är svårt att strukturera sin egen tid men även att kunna ta tid från sitt ordinarie arbete till projektet. Detta upplever man beror på att projektet är dåligt förankrat högre upp i den egna organisationen som inte avsatt mera resurser i form av till exempel avlastning av ordinarie arbetsuppgifter.

Majoriteten upplever att de hade velat ha fler fysiska träffar. Några upplever att det är då själva arbetet förs framåt och att man mellan de fysiska träffarna faktiskt inte har fört projektet framåt överhuvudtaget eller jobbat så mycket med det. Samtidigt finns även den motsatta upplevelsen att det är just mellan de fysiska träffarna som själva arbetet har utförts vilket fört projektet framåt. De fysiska träffarna har mest varit diskussioner. Någon upplever att de fysiska träffarna inte alltid varit förberedda men säger samtidigt att man då har kunnat arbeta förutsättningslöst. Samtliga deltagare upplever att de har haft möjlighet att påverka projektet och att arbetsgruppen har präglats av ett öppet förhållningssätt till olika idéer och nya infallsvinklar. Att använda PingPong som arbetsplattform har upplevts både som bra och dåligt. Några finner det vara ett bra hjälpmedel medan andra inte i någon större utsträckning har använt sig av funktionen vilket tros bero på ovana. Webbkameramötena har upplevts som ett fungerande och lärorikt men ovant sätt att ”mötas” på.

Hur har studentmedverkan fungerat i projektet?

Deltagarna i arbetsgruppen upplever att studenternas medverkan har varit oerhört givande för projektet. De har upplevts som jämbördiga medarbetare som kommit med väldigt bra synpunkter och många gånger sett saken ur ett annat perspektiv. Samtidigt har man funderat över om det hade varit bättre för projektet att ha samma student genom hela projekttiden och om högskolans representanter själva varit för starka gentemot studenterna. Man hoppas dock att studenterna inte har upplevt det så. Deltagare i arbetsgruppen påtalar att man upplevt att den första styrgruppen inte ville ha med studenterna. Det upplevs som konstigt då man menar att studenternas åsikter är viktiga eftersom det är studenterna själva som kommer att bli föremål för projektets resultat i framtiden. Man är inte säker på varför den tidiga styrgruppen inte ville att studenterna skulle delta. Någon tror att det helt enkelt blev för jobbigt med studenter som uttrycker något och framförallt när studenterna var av en motsatt åsikt, detta menar vederbörande kan leda till dålig rättsäkerhet. Problemet försvann när den stora styrgruppen förminskades till den storlek den har idag och sen den förändringen har man inte upplevt liknande problem med studentmedverkan.

Hur har samarbetet mellan de tre olika högskolor påverkat projektet?

Samtliga deltagare finner det berikande att arbetsgruppen varit sammansatt av representanter från tre olika högskolor eftersom olika perspektiv för processen framåt. Man har märkt en skillnad mellan varandra i de administrativa angreppssätten men man uttrycker det inte som något problem utan snarare som något lärorikt. Det faktiska avståndet mellan högskolorna ses som en aning negativt då man inte spontant kan träffa

varandra och utbyta tankar kring projektet på samma sätt som om närheten till varandra hade funnits. När det gäller arbetsgruppens relation till styrgruppen är upplevelsen att det inte har fungerat optimalt. Man upplever att den tidiga styrgruppen var sammansatt av individer som inte hade någon större kunskap om bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande och högskolans behov samt att den bestod av för många individer för att kunna fungera på ett bra sätt. Under de första mötena har projektledaren upplevt sig väldigt hårt ansatt på ett felaktigt sätt samtidigt som studentrepresentanterna inte fick ha någon åsikt. Efter hjälp från NSHU att forma om och förminska styrgruppen har det dock fungerat tillfredställande.

Arbetsgruppen upplever att den nya styrgruppen har varit ett mer eller mindre onödigt inslag i processen då de inte upplevts tillföra något i själva arbetet med modellen. Arbetsgruppen uttrycker att de själva har den kompetens och kunskap som krävs och ser inte nyttan med att ha en styrgrupp. Någon har även upplevt att man i styrgruppen i viss mån har positionerat sig gentemot varandra. Det finns även en känsla av att styrgruppen har kallat till ”krismöten” i tid och otid utan att det funnits någon egentlig kris eller något att ha möte om. Någon uttrycker även att man anser att styrgruppens arbetsinsats inte har varit ekonomiskt försvarbar eftersom de inte upplevts leverera något. En annan upplevelse är att vissa styrgruppsmedlemmar inte heller har arbetat aktivt med att stödja sin egen representant i arbetsgruppen eller med att öka förankringen av projektet på den egna högskolan. Detta har av enskilda individerna upplevts som en svårighet.

Resultat nuvarande styrgrupp

Hur ser projektets målfyllelse ut?

Om projektet har nått sina mål vill inte Högskolan Väst uttala sig om innan man sett slutrapporten. Högskolan i Skövde upplever att projektet har det men kommenterar det inte vidare. Högskolan i Borås upplever att man har gjort det eftersom man kommer att nå målet med en metodbok angående en generell modell, men tillägger samtidigt att man inte vet om modellen i slutänden kommer att implementeras fullt ut på alla högskolorna.

Har projektet uppfyllt de förutsättningar som de själva och NSHU satte upp för projektet?

Högskolan i Borås ser att kartläggningen och studentmedverkan har uppfyllts. Pilotstudierna upplever man inte har fungerat då det har varit svårt att finna studenter vilket man tror kan bero på vart studenterna vänder sig och vem de får tala med från början. Högskolan Väst säger att det är svårt att bedöma om projektet har uppfyllt förutsättningarna innan man har sett slutrapporten. Högskolan i Skövde uttrycker också att slutrapporten inte är klar än men tillägger att man har fått ta del av ansökan.

Är projektets resultat användbart?

Högskolan Väst upplever att det har varit svårt att få institutionerna intresserade att jobba efter modellen men tillägger att det inte är projektets fel. Högskolan i Skövde upplever att modellen är bra och användbar och menar att arbetsgruppen har tittat på forskning kring bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande och att det nog inte finns så många sätt man kan göra det på. Samtidigt uttrycker man att det är synd att det inte gick att genomföra några autentiska fall för att testa modellen vilket beror på att det varit svårt att rekrytera studenter till detta. Högskolan i Borås upplever att resultatet kommer att bli användbart därför att man arbetat i projekt tidigare och fört med sig det som varit bra in i det här projektet. Samtidigt uttrycker man att man i Borås har en plan för hur man skall implementera projektet vilket man inte upplever att de andra två högskolorna

har än. ”-Nja” är svaret på om det är bestämt vem som skall implementera det hela på högskolorna men tillägger att ”det nog är vi i styrgruppen som ska föra över det på dem som skall implementera”.

Har projektet använt de ekonomiska medlen på ett resursoptimalt sätt?

När det gäller projektets ekonomi menar Högskolan i Borås att man har hållit sig till budget vilket upplevs som bra. Personalomkostnaderna har tillhört den största utgiften och man har haft hjälp av en ekonom för att se till att medfinansieringen stämmer. Man menar vidare att som projektägare har man haft huvudansvaret för den här frågan vilket innebär att de andra deltagarna har kunnat lita på det. Högskolan i Skövde uttrycker att medlen använts på ett bra sätt utan utsvävningar och Högskolan Väst vill inte uttala sig i denna fråga.

Har projektet använt bra och ändamålsenliga arbetsformer?

Högskolan Väst uttrycker att arbetsformerna varit okej. Högskolan i Skövde har upplevt det negativt att inte ha deltagit i projektet från början. Ett önskemål från Högskolan i Skövde är att en process hade skapats redan från början, med dokumenterade hålltider, vilket upplevdes saknas när vederbörande började i projektet. Högskolan i Borås uttrycker att avståndet mellan skolorna är negativt då man gärna hade sett flera fysiska träffar samtidigt som man vet att det är något som inte går att förändra. Fler träffar anser man även skulle ta för mycket tid i anspråk att resa. Högskolan i Borås uttrycker även att projektledaren inte har velat ”peka med hela handen” vilket lett till att Högskolan i Borås har fått gå in och ”sätta tummen på” eftersom man upplever att man har ett större ansvar för projektets resultat i egenskap av projektägare än övriga högskolor har. Enligt Högskolan i Borås har man fått signaler från arbetsgruppen om att alla deltagare inte har fått den tid de behövt för att få arbeta med projektet.

Hur har studentmedverkan fungerat i projektet?

Endast Högskolan i Borås har uttalat sig i den här frågan. Men man upplever studentmedverkan som något positivt och har velat se studenter i projektet från början. Det framkommer dock att de andra två högskolorna inte ville att studenterna skulle medverka därför att man då inte kunde prata om vad som helst. Detta tror Högskolan i Borås beror på ovanan att arbeta med studenter inte på någon ovilja i sig.

Hur har samarbetet mellan de tre olika högskolor påverkat projektet?

När det gäller samarbetet mellan högskolorna finns det lite olika åsikter. Högskolan Väst uttrycker att det är svårbedömt. Högskolan i Skövde tror att om inte tidigare samarbeten mellan högskolorna hade funnits så hade kanske inte just den här konstellationen skapats. Högskolan i Borås upplever att högskolornas har varit på olika nivåer då man själv har en plan sedan tidigare och genom det tror sig vara längre fram i sin planering. De andra två högskolorna har kommit med av bara farten säger man. Vidare upplever Högskolan i Borås att man på såväl Högskolan i Skövde som på Högskolan Väst, har haft svårare att bestämma vem som skall arbeta med vad i den egna organisationen. Det upplevs ha påverkat projektet då mycket tid har gått åt till att diskutera detta i arbetsgruppen. Högskolan Väst uttrycker att man inte har känt någon anledning att lägga sig i arbetsgruppens arbete särskilt mycket därför att man anser att rollen i styrgruppen inte går ut på att påverka projektet som löpt på ändå. Högskolan i Skövde upplever att samarbetet med arbetsgruppen har fungerat bra och att de har följt de direktiv som man har gett dem. Högskolan i Borås uttrycker att man är medveten om problemen med den tidigare styrgruppen och de externa intressenterna som fanns i den. Det borde ha förändrats tidigare. Att det blev som det blev hävdar man beror på den tidsbrist som uppstod när projektet skulle realiseras.

Resultat tidigare styrgrupp

En deltagare från den första styrgruppen upplever att det fanns samarbetsproblem i början av projektet vilket delvis berodde på att lärosätena upplevdes ha olika uppfattningar om projektet och dess syfte. För egen del fanns ett intresse för att skapa en modell som gjorde det möjligt att validera fabriksarbetare och deras kompetens. Det fanns även en önskan om att projektet skulle titta närmare på hur man skall gå tillväga med utländska akademiker i framtiden. Enligt den tidiga styrgruppsdeltagaren fanns det ett intresse för de här frågorna även från andra deltagare i den första styrgruppen. Samtidigt upplevdes att andra deltagare i projektet starkt hävdade att man inte kunde titta på de här frågorna eftersom man var tvungen att strikt följa NSHU:s regler. Eftersom uppfattningen om projektets syfte upplevdes skilja sig så markant åt från vad vederbörande själv önskade få ut av det, valde den tidigare styrgruppsmedlemmen att lämna projektet vidare till andra i den egna organisationen. Bristen på ett ”öppet” förhållningssätt i projektet inledningsvis är något som upplevts som en besvikelse. Samtidigt uttrycker vederbörande att projektet har fungerat bra efter omorganisationen utifrån enligt den information man fått och man ser med intresse fram emot att få ta del av resultatet.

Slutgiltig bedömning

I enlighet med mitt uppdrag syftar den här utvärderingen till att synliggöra och utvärdera de upplevelser som arbetsgrupp, styrgrupp och studentrepresentanter i respektive grupp har kring samverkansprojekt Validering West. Fokus för utvärderingen ligger på gruppernas upplevelser kring projektets måluppfyllelse, uppfyllda förutsättningar, resultatets användbarhet, ekonomiska aspekter, arbetsformer, studentmedverkan och samarbetet mellan högskolorna.

Syftet med projektet har varit att utveckla en gemensam och övergripande modell för bedömning och tillgodoräknande av reell kompetens. I projektansökan framkommer även att man har haft för avsikt att inventera styrdokument och litteratur på området, konstruera metoder och verktyg för modellen, genomföra pilotstudier och verka aktivt för att modellen implementeras och sprids på respektive högskola samt att resultatet skall utvärderas med hjälp av externa bedömare. De av NSHU ställda villkoren för beviljande av ansökta medel var bland annat att: projektet måste innehålla en bärande idé, genomföras i samverkan mellan tre svenska lärosäten. Projektet måste även medfinansieras med minst 20 % av den totala projektbudgeten och studentmedverkan är ett krav. Vidare skall deltagarna vara tillgängliga för utvärdering och man skall verka aktivt för spridning av resultat och erfarenheter. En specifik förutsättning för projekt Validering West från NSHU:s sida var att en kartläggning av liknande projekt på andra högskolor skulle genomföras.

När det gäller projektets måluppfyllelse visar resultatet att såväl arbetsgruppens deltagare som studenter upplever och anser att projektet har nått huvudmålet och att man tagit fram en gemensam och generell modell för tillgodoräknande av reell kompetens samt konstruerat metoder och verktyg för ändamålet. Även styrgruppens deltagare upplever att man nått målet för projektet. Man har däremot inte nått målet med att genomföra pilotstudierna så som det var tänkt vilket några anser vara en större brist för projektet än andra. De förutsättningar som fanns från NSHU har enligt vad resultatet visar beaktats. Samarbetet har genomförts mellan tre svenska lärosäten, projektet har medfinansierats med 20 % av den totala projektbudgeten och studenter har medverkat i projektet. Resultatet visar även att man har verkat för spridning av sitt resultat genom den presentation av modellen som genomfördes den 1a december. Arbetsgruppen uttrycker även att man har för avsikt att skriva ett avtal med Meritea AB som skall hjälpa till att föra ut modellen. Enligt resultatet

har man även genomfört en kartläggning på området men enligt resultatet är upplevelsen att den inte gav så mycket som man trodde att den skulle ge. Vidare har deltagarna i projektet funnits tillgängliga för utvärdering vilket den här rapporten visar. Projektets resultat har utvärderats av externa ämneskunniga bedömare vars bedömning av projektets resultat finns tillgängligt i den slutgiltiga projektrapporten.

Enligt resultatet är deltagarna i projektet överens om att man har skapat en användbar modell men det finns farhågor för att modellen inte kommer att vara lika lätt att applicera på de teoretiska utbildningarna som på de mer praktiska. Resultatet visar också att både studenter och deltagare i styrgruppen har upplevt att det på vissa högskolor har visats ett svagt intresse från de egna institutionerna att arbeta med modellen vilket upplevts som ett problem. Det är heller inte helt klart hur och vem som skall implementera modellen i sista änden enligt resultatet. Det svaga intresset från de egna institutionerna i kombination med att man inte är helt klar över hur den utarbetade modellen skall implementeras kan skapa framtida problem. Om det fortfarande efter så lång tid inte har gått att öka intresset för modellen på vissa högskolor måste man fråga sig vad som saknas? Är ointresset ett tecken på att behovet för validering av reell kompetens inte upplevs finnas i någon större utsträckning hos dessa institutioner? Eller är syftet med projektet dåligt förankrat på dessa högskolor vilket kanske avspeglas i bristen på intresse för modellen? Det kan även tänkas att de "ointresserade" har haft svårt att sätta sig in i en "ofullständig" modell och att det kan komma att ändras nu när modellen är färdig och man får alla fakta om hur det är tänkt att den skall fungera.

Enligt resultatet är upplevelsen att projektet har använt de ekonomiska medlen på ett resursoptimalt sätt samtidigt är det få som har haft någon egentlig insyn i ekonomin.

Arbetsformerna har generellt sett upplevts som bra enligt resultatet, det framkommer att man gärna hade sett fler fysiska träffar samtidigt som man är medveten om att det är svårt att åstadkomma. Att själv behöva strukturera arbetet mellan de fysiska träffarna har upplevts som både bra och dåligt. Bra för att man själv kan bestämma över sin egen tid. Dåligt då man upplevt att man inte fått tid till att arbeta med projektet eftersom man inte har fått avlastning från sina ordinarie arbetsuppgifter i den egna organisationen. Detta har enligt resultatet upplevts bero på dålig förankring i den egna organisationen. Har projektet använt de ekonomiska medlen på ett resursoptimalt sätt när resultatet visar att en del deltagare i arbetsgruppen inte har kunnat använda "sin" projekttid till att arbeta med projektet? Eller indikerar bristen på avlastning från de ordinarie arbetsuppgifterna att den egna organisationen inte prioriterar projektet eller har man "bara" missbedömt tidsåtgången för det ordinarie arbetet?

När det gäller studentmedverkan visar resultatet att studenterna har upplevt att deras synpunkter har beaktats på samma sätt som övriga deltagares. Arbetsgruppen har inte gjort någon åtskillnad mellan studenterna och övriga deltagare i arbetsgruppen, vilket ökar trovärdigheten för att man försökt skapa en studentcentrerad modell i och med att man har beaktat studentperspektivet genom hela arbetsprocessen. Enligt resultatet var dock inte alla högskolor intresserade av att ha med studenter i projektet från början. Samtidigt visar resultatet att arbetsgruppens deltagare alltid har varit positiva till studentmedverkan och att man har upplevt deras synpunkter som berikande för projektet. Även den Högskolan i Borås som drog i gång projektet har under hela projektets gång sett positivt på studentmedverkan. Något som förvånar är det faktum att det inledningsvis fanns deltagare i och omkring projektet som inte såg positivt på studentmedverkan enligt

resultatet samtidigt som detta var ett mycket tydligt krav från NSHU för att överhuvudtaget bevilja de ansökta medlen.

När det gäller samarbetet mellan de olika högskolorna visar resultatet att en positiv upplevelse är att deltagarna i arbetsgruppen har haft olika bakgrund vilket gett olika infallsvinklar och lett fram till bra diskussioner. En negativ upplevelse är att den tidiga styrgruppen upplevdes som alldeles för stor samt att deltagarna hade helt olika visioner med projektet vilket anses vara orsaken till de samarbetssvårigheter som man enligt resultatet hade i början av projektet. Efter omorganisationen har man dock inte upplevt samma svårigheter men samtidigt finns det andra saker som upplevts som mindre bra.

Något som tydligt går att utläsa ur resultatet är att arbetsgruppen och styrgruppen har skilda upplevelser och förväntningar. Styrgruppens upplevelser är att samarbetet mellan styrgrupp och arbetsgrupp har fungerat bra eftersom den egna rollen inte gått ut på att påverka projektet särskilt mycket. Samtidigt är man nöjd med att de direktiv man gett har följts. Enligt resultatet är dock arbetsgruppen inte lika nöjd med styrgruppens agerande. Det framkommer i resultatet att de negativa upplevelserna handlar om att man upplevt att man inte har fått det stöd man hade förväntat sig och att styrgruppens arbetsinsats inte upplevs som tillräcklig i förhållande till vad man anser har bestämts. Resultatet visar även att arbetsgruppen upplever att det kallats till möte i onödan många gånger. Att arbetsgruppen har negativa upplevelser gällande styrgruppens roll och sätt att arbeta i projektet kan bero på att de egna förväntningarna inte har infriats. Att grupperna har olika syn och förväntningar på vad olika projekttroller innebär kan härledas till såväl den egna kunskapen och vanan av att delta i projekt men även till kommunikation och lyhördhet mellan såväl enskilda individer som mellan grupperna i projektet.

Enligt min bedömning visar resultatet att Validerig West har genomfört ett lyckat samverkansprojekt i överensstämmelse med det uppsatta målet för projektet. Såväl högskolorna som de enskilda projektdeltagarna har gjort nya erfarenheter vilket kommer vara värdefullt i framtiden. Den slutsats jag drar är att projektdeltagarna har olika syn på vad olika roller innebär och vilka arbetsinsatser man kan förvänta sig från de andra projektdeltagarna baserat på vilken roll de har i projektet. Genom att föra en tydligare dialog redan i inledningen av ett projekt och gemensamt komma fram till vad de olika rollerna skall innebära kan man undvika mycket av det som upplevts som problem i det här projektet.

Referenser

Jerkedal. Å, (2005) *Utvärdering - Steg för steg om projekt- och programbedömning*, Stockholm: Norstedts Juridik AB.

